

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 219/1-XI/3
11.02.2010. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 11.02.2010. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: СОЦИЈАЛНА ОДРЖИВОСТ ГРАДА ПРЕД ИЗАЗОВИМА НЕОЛИБЕРАЛИЗМА: АНАЛИЗА ЗНАЧАЈА УРБАНИХ СУСЕДСТАВА, докторанда Анђелке Мирков.

За ментора је одређена проф. др Мина Петровић.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/1686	
(број захтева)	
16.02.2010.	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Социјална одрживост града пред изазовима неолиберализма:

анализа значаја урбаних суседстава

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ социологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Анђелка (Живојин) Мирков

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 2006.

Назив мастер рада кандидата: _____

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: _____

Година одбране мастер рада: —

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 11.02.2010.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Весна Димитријевић
--	---

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Анђелка Мирков

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Социјална одрживост града пред изазовима неолиберализма: анализа значаја урбаних суседстава

I Образложење теме

У савременом друштву идеја одрживости постала је незаобилазна развојна стратегија. Водеће светске организације у сарадњи са државним и локалним властима континуирано развијају програме акција за постизање одрживости. С обзиром на све већу концентрацију становништва у великим градовима, покреће се веома значајно питање квалитета живота у граду данас, и у будућности. Зато је одрживи град један од дугорочних циљева којима се тежи.

Идеја одрживог града подразумева нераскидиву везу између економског развоја, квалитета животне средине и социјалне једнакости. Да би одрживост била постигнута, важно је да овим трима компонентама буде пружена једнака пажња (Rogers et al., 2008: 42). Међутим, иако је социјална компонента одрживости неопходна за укупну одрживост града, у литератури јој није посвећено онолико пажње колико еколошкој одрживости. Тачније, социјална одрживост града се углавном посматра као средство за достизање еколошке и економске одрживости, а не као циљ по себи. Оригиналноост овог предлога теме огледа се у приступу који социјалну одрживост града посматра као независан теоријски концепт који треба да омогући боље разумевање социо-просторних неједнакости у граду пред изазовима неолиберализма.

Предмет предложеног истраживања је концепт социјалне одрживости града и могућности његове практичне остварености на нивоу урбаних суседстава. Циљ је, најпре, да се систематизују идеје и концепти који улазе у корпус знања о социјалној одрживости града, са нагласком на значају урбаних суседстава, а затим да се покаже који су стварни ефекти неолибералне урбане политике по социјалну одрживост града, те на који начин се извесне препреке могу превазилазити.

Социјална одрживост градова и урбаних суседстава биће посматрана у неолибералном контексту. Неолиберална филозофија (или идеологија) заснива се на класичним поставкама индивидуалне слободе, заштите приватне својине, тржишно оријентисаног развоја и предузетништва, а супротставља се државној интервенцији у привреди. Након што је светска економија 1970-их година запала у структуралну кризу, неолиберализам постаје доминантна економска парадигма. Најпре се појавио у земљама центра, у Уједињеном Краљевству и САД-у. Често се као формални почетак превласти неолиберализма у економској политици наводи победа Маргарет Тачер на изборима у Уједињеном Краљевству 1979. и Роналда Регана у САД-у 1980. године. Са реструктурирањем државе благостања и друге развијене земље су се нашле пред изазовима неолиберализма. Нова економска политика се одразила на социјалну и урбану политику, које почињу да примењују проактивни и предузетнички приступ. Једна од основних карактеристика неолибералне урбане политике јесте окренутост продуктивној економији заснованој на развоју некретнина. Урбана обнова је у том смислу само посредни циљ јер се јавља као неопходни предуслов за регенерацију урбане економије која је приоритет. Овај преокрет у урбаној политици има одређене импликације по социјалну одрживост града, које је потребно испитати на нивоу урбаних суседстава, будући да су ужа резиденцијална подручја предмет програма ревитализације урбане политике обележене идејама неолиберализма. Дакле, допринос овог рада је и у фокусирању на урбана суседства јер се управо на том нивоу анализе могу идентификовати конкретни проблеми социјалне одрживости савремених градова који се налазе пред изазовима неолиберализма. Истовремено, на нивоу суседства се могу препознати и потенцијали за подстицање социјалне одрживости града, зависно од ширег друштвеног контекста.

Израда докторске дисертације на наведену тему, осим сазнајног, има и практични значај. Рад додатно предвиђа анализу стратешких докумената са циљем да открије да ли се концепт социјалне одрживости града адекватно операционализује, да ли се и на који начин предлаже решење одређених проблема на које указују академска истраживања и да ли се препознају потенцијали за остварење социјалне одрживости града који се јављају на нивоу урбаних

суседстава. На тај начин би рад индиректно допринео развоју стратешког размишљања о проблемима у овој области.

II Почетни теоријско-аналитички оквир

Социјални аспект одрживости градова и урбаних суседстава део је шире идеје одрживог града, која директно проистиче из концепта одрживости.

У најопштијем смислу, одрживост или одрживи развој подразумева способност неког система да дугорочно функционише (Clayton and Radcliffe, 1997). Када је реч о одрживом развоју друштва или друштвених феномена као што је град, појам одрживост означава равнотежу еколошке, економске и социјалне димензије развоја (Rogers et al., 2008).

Концепт одрживости почива на принципима унутаргенерацијске и међугенерацијске једнакости (World Commission on Environment and Development, 1987). Унутаргенерацијска једнакост представља захтев да се задовоље потребе свих, а посебно потребе сиромашних, јер је сиромаштво неспојиво са идејом одрживости. У складу са принципом међугенерацијске једнакости, неопходно је водити рачуна о дугорочним утицајима и последицама које имају одређени типови друштвеног (и урбаног) развоја. Зато тренутне одлуке не смеју нарушити изгледе за одржавање или побољшавање услова живота будућих генерација (Repetto, 1986; нав. према Rogers et al., 2008: 43).

Често се „потребе“ о којима се говори у најцитиранијој дефиницији одрживог развоја¹ тумаче као потребе за природним ресурсима. Међутим, људи имају и одређене социјалне потребе (припадање заједници, друштвене мреже, подршка, поверење). Одрживи развој подразумева остављање у наслеђе будућим генерацијама не само капитал природне средине (чист ваздух, вода, биодиверзитет), већ и људски капитал као што су знање и вештине, социјални

¹ Одрживи развој је „развој који задовољава потребе садашњих генерација не доводећи у питање могућност да будуће генерације задовоље сопствене потребе“ (World Commission on Environment and Development, 1987: 43).

капитал као што је осећање заједништва и капитал људских творевина као што су историјске грађевине (видети Taschereau, 1999).

Идеја одрживог града проистиче из антропоцентричног приступа одрживости. Најприкладнија дефиниција одрживог урбаног развоја је она коју наводи Стивен Вилер. То је „развој који унапређује дугорочно социјално и еколошко здравље градова и насеља“ (Wheeler, 2003). Главни правци одрживог урбаног развоја су очување животне средине, развој локалне економије и развијено цивилно друштво, што се на микро нивоу доводи у везу са принципима праведности и једнакости.

Концепт социјалне одрживости града аналитички се може довести у везу са појединим теоријским концептима у оквиру урбане социологије. Међу њима су најзначајнији концепт суседства и концепт заједнице у урбаном друштву (Lyon, 1999), јер се социјална одрживост у граду најлакше може остварити на нивоу ужих резиденцијалних области. Затим, ту су идеје о социјалној једнакости, хетерогености и кохезивности, које су доста дуго присутне у оквиру мисли о граду, али и новији концепти као што су социјални капитал (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam, 1993), грађанска партиципација и укљученост свих друштвених група у процес одлучивања, који су обухваћени ширим концептом урбаног режима.

Концепт урбаног режима, који је изведен из регулационе теорије, подразумева међусобну зависност државних и недржавних актера, њихову сарадњу, усаглашавање интереса и координацију деловања. Режим је неформална, а ипак релативно стабилна коалиција која има приступ институционалним ресурсима, што јој омогућава континуирану улогу у управном одлучивању (Stone, 1989; нав. према Stoker, 1995). Режим се формира без свеобухватне структуре владања, по принципу мреже чије ефикасно деловање почива на свести њених чланова о нужности сарадње и одговарајућих социјалних трансакција. Два кључна актера су изабрани политички функционери и пословни кругови, иако се често истиче и улога стручњака и грађана. У зависности од степена утицаја различитих актера могуће је правити и класификације урбаних режима. Сложеност и фрагментираност савремених урбаних система ограничавају моћ државе као актера локалне власти или контроле. Да би биле делотворне, владе морају удружити своје

ресурсе са другим актерима. Тако пословни кругови често добијају повлашћену позицију у креирању урбане политике, јер они управљају одлукама које се тичу инвестиција и ресурса пресудних за општу добробит.

У складу са теоријом урбаног режима, Харви констатује да је дошло до транзиције од менаџерског ка предузетничком типу градске управе (Harvey, 2002). Улога локалне власти више није да она директно обезбеди одређена добра и услуге (менаџерски тип), већ су добра и услуге грађанима доступни на тржишту. Притом, и сама локална власт постаје тржишни актер (предузетнички тип). Предузимљивост локалне власти подразумева њену способност да привуче значајна финансијска средства и да повећа потрошњу градског простора. У средишту новог приступа лежи замисао о партнерству јавног и приватног сектора, који се усредсређују на свој непосредни политички и економски циљ, а то је инвестирање у локални економски развој. Стратегија обнове (инвестирање у физичко побољшање градске средине, центрификација, индустрија забаве, организовање градских фестивала) заснива се на тежњи да се побољша конкурентска позиција града, у свим типовима урбаног режима, што може условити запостављање социјалне одрживости града.

Концепт урбаног режима повезан је са ширим концептом социјалне државе. Остварење социјалних права, међу којима је веома значајно право на стан и безбедно окружење, у већем или мањем степену (зависно од типа социјалне државе) гарантовано је мерама урбане политике (на пример кроз провизију добара колективне потрошње). У земљама пред изазовима неолиберализма присутна је већа или мања разградња социјалних аспеката урбане политике. Према типологији Еспинг-Андерсена (Esping-Andersen, 1990; нав. према Петровић, 2004: 27), у савременим капиталистичким земљама разликују се три режима социјалне заштите: развијени (социјалдемократски), конзервативно-корпоративни и резидуални (либерални), у оквиру којих се мање или више конзистентно развијају и специфични урбани режими. Који модел је успостављен (или ће бити успостављен) као доминантан зависи од идеологије и прихваћених друштвених вредности (као што су солидарност, социјална правда и социјална права), али и од класне мобилизације (формирање класно-политичких коалиционих структура) и историјско-институционалног наслеђа (Петровић, 2004: 28).

Урбана социологија у развијеним земљама се све више окреће проучавању социо-просторних неједнакости и поларизације градова (Castells, 1989; Marcuse, 1997; Sassen, 2002). Градови су непрестано изложени динамичким процесима који реструктурирају урбани простор у корист одређених друштвених група, а на штету сиромашних који постају још више маргинализовани. Док чланови владајуће елите заузимају највредније просторе (централне пословне области и друга имућна суседства), сиромашни и бескућници насељавају маргиналне просторе као што су гето, барио, имигрантске колоније, етничке енклаве и други облици расно-етничке резиденцијалне сегрегације. Поларизација градова и све већи јаз између богатих и сиромашних се у просторном смислу идентификује преко феномена ограђених заједница и гетоизације. У првом случају је реч о вољном процесу којим се виши друштвени слојеви дистанцирају од оних који не деле исти животни стил. У другом случају, реч је о процесу којим маргиналне друштвене групе просторном изолацијом бивају искључене из шире заједнице и онемогућава им се интеграција у друштвени систем. Зависно од типа урбаног режима, ови процеси су у мањој или већој мери институционално утемељени у праксама које спроводи јавна политика, односно препуштени деловању тржишних механизма. Упркос начелном инсистирању на партиципативности грађана и јачању социјалног капитала на нивоу суседства, овакав развој угрожава социјалну одрживост града јер атомизација градског простора и његова поларизација доводе до разградње кохезивности и дезинтеграције. Стога разумевање социјалне одрживости града пред изазовима неолиберализма захтева анализу урбаних суседстава јер се управо на том нивоу читавају социо-просторне неједнакости у граду и открива стварни ефекат урбане политике на социјалну одрживост урбаних суседстава, а самим тим и града као целине.

III Хипотезе

Иако је на теоријском плану идеја одрживог града проширена од изворног еколошког и економског смисла на социјалну димензију одрживости, неолиберална урбана политика има тенденцију да идеју одрживог града редукује, односно њен социјални аспект подреди економским интересима. На тај начин се концепт социјалне одрживости града инструментализује како би се показало да постоји начелна и формална сагласност у погледу интеграције свих становника и резиденцијалних подручја у функционисање града, односно урбаног друштва. У пракси, међутим, операционализација концепта социјалне одрживости града на нивоу ужих резиденцијалних подручја и даље продукује проблеме који продубљују социо-просторне неједнакости. Главни разлог томе тражи се у доминацији тржишта и превласти економских интереса у урбаној политици, односно склоности предузетничке локалне власти да чини уступке према актерима из приватног сектора. Проактивне развојне стратегије према грађанима свode се на стратегије самосналажења, што код виших друштвених слојева доводи до приватизованих пракси и отуђења од употребе градског простора, а код најнижих слојева до гетоизације локалне заједнице.

Основна хипотеза која се заступа у овом раду јесте да је сам приступ неолибералне урбане политике такав да производи фрагментацију градског простора и дезинтегрисаност његових саставних делова (урбаних суседстава која поседују неуједначене развојне потенцијале), што има негативне последице по социјалну одрживост града. Ипак, ова претпоставка ће бити допуњена увођењем других фактора који у конкретним друштвима, градовима или суседствима стварају механизме помоћу којих се ове непогодности могу превазилазити.

Постигнути степен декомодификације, односно ослобођености система социјалне заштите од тржишта, представља најшири контекстуални оквир. У том смислу може се претпоставити да држава, у зависности од модела социјалне заштите, у мањој или већој мери интервенише у резиденцијалној сфери како би заштитила интересе маргинализованог становништва (на пример обезбеђивањем социјалних станова за оне који су измештени током процеса центрификације).

Други ниво контекстуалне анализе је градски, где се посматра тип урбаног режима. Степен утицајности појединих актера може пресудно утицати на социјалну одрживост града. Овде посебно треба имати у виду развијеност цивилног сектора, у оквиру којег средња класа има најзначајнију улогу. Претпоставка је да традиционално развијен цивилни сектор помаже градовима да одоле изазовима неолиберализма који имају тенденцију да произведу негативне ефекте по социјалну одрживост града.

Коначно, само суседство представља контекст за себе. На социјалну одрживост града утиче врста доминантног капитала којом располажу становници одређеног суседства (економски, културни или социјални капитал, а у оквиру социјалног – везујући, премошћујући и повезујући социјални капитал). Претпоставка је да развијен социјални капитал, нарочито премошћујући и повезујући, значајно смањује ризике по социјалну одрживост суседства, али и града у целини.

IV Аргументација

Град је у исто време и физичко и друштвено окружење. То није само место у којем људи живе, већ место где људи ступају у међусобне односе. Зато град мора бити не само еколошки и економски, већ и социјално одржив.

Једна од најконцизнијих дефиниција социјалне одрживости града истиче неопходност да се негује компатибилна кохабитација културно и социјално хетерогених група, охрабрује социјална интеграција и побољшава квалитет живота за све сегменте популације (Stren and Polese, 2000: 15-16).

Поједине дефиниције још конкретније наводе које су то области унутар којих треба обезбедити добар квалитет живота:

Социјална одрживост града је „трајна способност заједнице да функционише као безбедно, здраво и животно окружење за људску интеракцију, образовање, запошљавање, рекреацију и културни развој“ (The Sheltair Group, 1998).

Често се дефиниција социјалне одрживости града крије иза дефинисања појма одржива заједница:

Одржива заједница је она заједница у којој се хетерогеност толерише и охрабрује, где не постоји оштра просторна раздвојеност или изолација на основу прихода или расне припадности и где сви становници имају једнак приступ основним услугама и објектима (Beatley and Manning, 1997: 36).

Простор у граду је друштвено организован на нивоу ужих резиденцијалних подручја, односно суседстава. У овом раду се појам суседства користи у ширем смислу, обухватајући и сродне појмове као што је градски кварт. Јединица суседства је стамбена четврт снабдевена свакодневном употребном опремом (обданиште, основна школа, продавнице и слично). У социолошком смислу, суседство представља групу људи који живе на одређеном простору и које повезују одређене друштвене околности (Пушић, 1997: 233). Појам градског кварта се односи на део градске територије који је означен властитом физиономијом и карактерисан дистинктивним цртама које му обезбеђују извесно јединство и индивидуалност. У зависности од степена интегрисаности у ширу градску

заједницу, суседство може да омогући или да ограничи остваривање основних социјалних права грађана (од права на стан, преко колективне потрошње, до интегрисаности у тржиште рада). Стога издвајамо димензије социјалне одрживости града, које су релевантне за анализу на нивоу урбаних суседстава:

Хетерогеност: подразумева друштвену разноликост унутар суседства, односно присуство и помешаност људи који се разликују према раси и етничкој припадности, култури, образовању, занимању, приходу и социо-економском статусу, типу породице, полу (роду), старости и здравственом стању (Talen, 2008: 4-5).

Аронсон и Чарлс (Aronson and Charles, 1994) наводе четири предности социјално и економски хетерогених заједница. По њиховом мишљењу, хетерогеност је значајна због тога што:

1. подразумева демографски баланс унутар саме заједнице;
2. промовише толеранцију друштвених и културних разлика;
3. обезбеђује ширење васпитних утицаја на децу учењем о постојању различитих типова људи;
4. омогућава људима да се упознају са алтернативним начинима живота.

Међу савременим урбанистима и социолозима преовладава мишљење да је за људе боље да живе у заједницама које у мањој или већој мери представљају пројекцију социјалне, професионалне и демографске структуре читавог друштва (Вујовић, 1990: 48). Ипак, има аутора који говоре и о негативним странама хетерогености. Различите друштвене групе могу да делују у оквирима некомпатибилних социјалних норми. Тако се јавља коегзистенција паралелних култура које се међусобно не мешају (DeSena, 2007) или се, пак, стварају непријатељство и социјални конфликти. За социјално одрживу хетерогеност важно је питање да ли су различите друштвене групе измешане у својим свакодневним активностима, као што су похађање школе, куповина прехранбених производа, рекреација и слично (Talen, 2008: 5).

Социјална једнакост: може подразумевати једнаке шансе и исходе за све чланове заједнице, посебно за најсиромашније и најугроженије (Messer and Kecskes, 2009: 249). Међутим, овакво одређење социјалне једнакости било би

сувише утопијског карактера. Стога се у раду заступа становиште о правној једнакости и једнакости почетних шанси. Једнаке могућности да се задовоље основне потребе и обезбеди добар квалитет живота подразумевају следеће:

1. могућности за образовање и додатну обуку за стицање вештина;
2. могућност запослења и право на једнаку зараду;
3. право на здравствену и социјалну заштиту;
4. адекватно становање приступачно за социјално хетерогену популацију;
5. опремљеност објектима и услугама за колективну потрошњу;
6. здрава животна средина.

Обезбеђивање социјалне једнакости захтева свест о препрекама у приступу које постоје за различите друштвене групе. Одсуство једнакости у савременим градовима огледа се у повећању урбане поткласе (маргинализовано становништво), која је отуђена од предности градског живота, али и од одлука које утичу на њихову судбину. Њима је, дакле, ускраћен приступ финансијским ресурсима, комуналним услугама, јавним објектима, друштвеним мрежама и политичкој моћи (Talen, 2008: 7).

Друштвена кохезија и осећање припадања заједници: подразумева осећање повезаности са местом и људима који у њему живе.

Да би се суседство перципирало као заједница, људи морају поседовати осећање идентитета места, захваљујући којем они препознају и вреднују суседство у којем живе. Суседство тада постаје друштвени конструкт који подразумева мрежу људи са заједничким интересима и очекивањем узајамног препознавања, подршке и пријатељства (Barton, 2005a: 5). За разумевање суседства као заједнице нарочито су значајне симболичке вредности њених чланова. Заједница се може дефинисати као агрегат људи који деле одређене активности и/или убеђења и који су, у принципу, повезани лојалношћу, заједничким вредностима и емоцијама (Brint, 2001: 8).

Кохезивна заједница подразумева следеће:

1. све групе унутар заједнице имају развијено осећање припадања;
2. хетерогеност порекла и прилика се поштује и позитивно вреднује;
3. људи различитог порекла имају сличне могућности у животу;

4. снажна и позитивна повезаност се развија између група различитог порекла и прилика на послу, у школи и у суседству (Local Government Association, 2006: 5; нав. према Wetherell, 2007: 4).

Социјални капитал: подразумева ресурсе до којих се долази преко друштвених контаката и учешћа у друштвеним мрежама (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam, 1993). То су системи и структуре који повезују унутар и изван заједнице на формалном, неформалном и институционалном нивоу (Messer and Kecskes, 2009: 249).

Патнамов концепт социјалног капитала се односи на карактеристике друштвене организације, као што су мреже, норме и друштвено поверење, које олакшавају координацију и сарадњу на обострану корист. Он тврди да је висок ниво социјалног капитала од кључног значаја за здраве заједнице (Putnam, 2000). Заједничке норме и вредности омогућавају својим учесницима да ефикасније делују у остваривању заједничких циљева. У том смислу, суседство које има развијену друштвену кохезију, солидарност, сарадњу и колективне акције има веће шансе да се приближи идеалу одрживости.

Као предуслови социјалне одрживости градова и суседстава неопходни су везујући (bonding), премешћујући (bridging) и повезујући (linking) социјални капитал. Ова подела Мајкла Вулкока (Woolcock, 1998) се може употребити да би се указало на квалитет односа међу самим суседима, затим на односе са људима изван локалне заједнице и на односе са локалним властима.

Партиципација грађана: подразумева укљученост у процес доношења одлука о друштвеним, политичким, здравственим и еколошким питањима на локалном нивоу (Taschereau, 1999).

Већина литературе о планирању одрживих заједница указује на потребу за високим нивоом партиципације грађана и локалног учешћа у стварању визије, пројектовању и изградњи заједнице. Социјална одрживост града позива на приступ „одоздо“, где они којих се тичу одлуке о планирању и развоју града имају право одлучивања у читавом процесу.

Светски самит одржан 1992. године у Рио де Жанеиру предложио је програм акција за одрживи развој под називом Локална агенда 21. Том приликом је

истакнута улога грађана и значај ангажовања свих друштвених сектора на нивоу локалне заједнице у остваривању заједничког циља. Оно што Локална агенда 21 заправо предлаже није контрола од стране грађана, већ партнерство јавног, приватног и такозваног „трећег“ сектора. Инсистира се на партиципацији као суодговорности, али се превиђа асиметричност моћи укључених актера. У сваком случају, грађански активизам би требало да омогући директније узимање у обзир потреба и интереса грађана као непосредних корисника.

Безбедност: подразумева психолошко осећање сигурности у свакодневном животу и активностима, одсуство непотребне опасности и ризика у физичком окружењу, као и присуство мера за смањење могућности виктимизације (Taschereau, 1999).

Криминал и страх од виктимизације су веома штетни за репутацију градова и суседстава. Високе стопе криминала у великим градовима обично се објашњавају анонимношћу и великом покретљивошћу. Зато се тежи стварању социјално одрживих и кохезивних заједница унутар града, јер би оне (попут руралних средина) поседовале виши ниво неформалне друштвене контроле.

Јасно је да је за социјалну одрживост града пресудна урбана политика, будући да је реч о „процесу доношења одлука о градском организовању и уређивању градског живота“ (Пушић, 1997: 369). Урбана политика која тежи социјалној одрживости треба да има за циљ да од различитих делова града сачини кохезивну целину и да повећа (просторну и сваку другу) приступачност јавних сервиса и радних места за све становнике града (Stren and Polese, 2000:16).

Међутим, од 1970-их година неолиберална мисао негира да је држава та која треба непосредно да обезбеди било каква „јавна добра“ или „јавни простор“. Напротив, међу заговорницима неолиберализма преовладава мишљење да сва јавна добра која су створена за време кејнзијанског режима морају бити приватизована, укључујући јавно становање, паркове, саобраћај и комуналне услуге (Angotti, 2008: 12).

Неолиберализам у урбаној политици позива на приватизацију, дерегулацију и децентрализацију. Ове процесе не треба схватити као потпуно повлачење државе

јер она задржава своју регулативну улогу, дакле обезбеђује услове и спроводи контролу деловања осталих актера. Приватизација подразумева повећање значаја приватног сектора и тржишно оријентисани развој у свим сегментима урбаног система. Дерегулацијом се редефинише улога јавног сектора у домену заштите општег интереса, што значи да услуге више нису у монополу државе. Децентрализација подразумева пренос владиних надлежности на локалне власти и цивилно друштво (Петровић, 2009: 76-77).

Постоје различита мишљења о оваквом правцу развоја. Критичари сматрају да он неповољно утиче на социјалну одрживост града, будући да сам не може да гарантује постизање једнакости и социјалне правде. Напротив, једнакост и социјална правда би морале да буду предуслови за локалну аутономију и успешну децентрализацију (Seguin and Germain, 2000: 39), а то су питања којима би требало да се бави држава.

Питања дистрибуције у неолибералној урбаној политици, питања која су у претходној фази развоја државе била смештена унутар дискурса социјалних права и потреба, постала су конструисана као уже економски проблеми. Социјална рационалност (редистрибуција прихода и смањивање неједнакости) уступила је место економској рационалности (максимизирање добити), те су на тај начин расположиви ресурси преусмерени у оне области које имају јасне профитабилне потенцијале (Tonkiss, 2003: 594).

Превладавање економских интереса утицало је на промену фокуса урбане политике – од санирања градског сиромаштва ка ревитализацији урбаних суседстава. У периоду доминације државе благостања урбана (и социјална) политика је била област интервенције у циљу компензације негативних ефеката тржишта и структурних неједнакости, чиме је држава преузимала одговорност за тржишно неуспешне појединце, суседства, градове или читаве регионе. Неолиберали, напротив, сматрају да је принцип солидарности и директне социјалне помоћи неефикасан у решавању проблема сиромаштва. Према њиховом мишљењу, све друштвене групе су саме одговорне за сопствени социо-економски положај. Сиромашни се подстичу да се ефикасније реинтегришу у тржиште рада, где се примењују критеријуми тржишта и продуктивности, уместо критеријума

социјалних права и редистрибуције. Ово је нарочито изражено у оквиру америчког модела који полази од идеје да се свако мора борити за себе, удружујући се са себи сличнима (Петровић, 2009: 136-139).

Нагласак на економском развоју у периоду неолиберализма захтевао је прераду циљева социјалне одрживости у урбаној политици, па самим тим и нову терминологију. Уместо сиромаштва, говори се о друштвеној искључености; уместо друштвене једнакости, употребљава се укљученост; уместо интегрисања, циљ је друштвена кохезија. Ове нове категорије, којима се жели усмерити пажња на неекономске услове економских постигнућа, указују на општи тренд утапања друштвених и политичких гледишта у економска (Mayer, 2003). То је даље подстакло развијање концепта социјалног капитала као најважније потпоре економског успеха и друштвеног благостања.

Док је за Колмана социјални капитал представљао средство које актери могу користити како би остварили своје интересе, Патнам је овом појму додао нормативну димензију. Међутим, ни тада појам није изгубио своја првобитна економска обележја. Он је и даље редуктиван јер претвара друштвено, тј. неекономско у један облик капитала (Mayer, 2003). Употребом овог концепта неолиберална урбана политика подразумева да све друштвене групе могу доћи до неког облика капитала и да ће одговарајуће инвестиције у социјални капитал уравнотежити огромне неправде у погледу финансијског капитала (Smith and Kulynych, 2002: 167).

Нови оквир за решавање проблема сиромаштва и све већих друштвених неједнакости у граду само наизглед подразумева мобилисање нижих слојева друштва. Истраживања показују да становници екстремно сиромашних области не само да имају мање друштвених веза, већ су њихови контакти друштвено мање вредни. У гетоизираним заједницама је присутан само везујући социјални капитал на нивоу локалне заједнице, који је јако слаб и неефикасан. Осим тога, становници гета који евентуално успеју да се пробију на тржишту рада по правилу напуштају гето (губитак потенцијалног повезујућег социјалног капитала), што умањује шансе за социјално одрживу трансформацију и интеграцију у шире градске оквире (Wacquant and Wilson, 2005: 132).

Становници гета су искључени, како са формалног тржишта рада, тако и из осталих процеса важних за социјалну интеграцију. Низак квалитет колективне потрошње на локалном нивоу (посебно у образовном сектору) одражава се на њихов делатни потенцијал у правцу социјалне интеграције, односно промене друштвеног положаја (Петровић, 2000). Јавна перцепција ових заједница, тачније њихова стигматизација, додатно продубљује читав проблем. Вилсон (Wilson, 1987) указује на саморепродукцију социо-економске искључености (услед ограниченог приступа тржишту рада, неадекватне социјализације младих и стигматизације). Социјална искљученост је последица „кумулятивне каузалности“ проблема која проистиче из незапослености, ниско плаћеног рада, сиромашног становања, недостатка образовања и здравствене заштите, као и директних еколошких фактора (Roberts et al., 2009: 232).

Приказујући савремене процесе маргинализовања као проблеме непотпуног мобилисања социјалног капитала, скреће се пажња на потенцијал самоактивирања различитих заједница (Mayer, 2003). Социјална интервенција има за циљ да оспособи оне најугроженије да своје ресурсе активирају на најбољи могући начин, односно да се укључе у економске токове и да постану максимално предузетни. Међутим, посредством нових институција економије удруживања и локализма, лако се запада у замку гето економија, што доприноси даљем изоловању угрожених заједница, јер кружење капитала није повезано са доминантном економијом, већ је ограничено на локално подручје (Amin et al., 1998).

Усредсређивањем на проблем искључености, а не на структурне узроке сиромаштва и неравноправности, неолиберална урбана политика оставља могућност тржишним силама да даље продубљују друштвене неједнакости. Ово је нарочито изражено од 1980-их година када су наступиле промене на тржишту радне снаге и нова политика запошљавања у САД-у и западној Европи. Од тада несигурни услови рада и нови процеси маргинализовања имају тенденцију да буду ојачани, уместо да буду сузбијани (Mayer, 2003).

У складу са принципима дерегулације и приватизације, пројекти обнове у периоду неолиберализма бивају препуштени приватним компанијама које се по правилу руководе принципом профитабилности, што иде у прилог вишим

друштвеним слојевима. Као директна последица оваквог развоја јавља се процес центрификације². Зато се обнова суседстава која су крајем 1960-их била погођена изразитом просторном концентрацијом сиромаштва, заснива на могућности продавања или издавања станова имућнијим домаћинствима.

Процес центрификације уноси извесне позитивне новине у развоју града јер подразумева рехабилитацију стамбених четврти и оживљавање центра града. Међутим, са аспекта одрживости града као целине, центрификација је праћена многим проблемима које треба решавати на нивоу локалне заједнице. Центрификација је често, мада не увек, процес измештања радничке класе и сиромашних, који постају још више маргинализовани. Урбана обнова и програми социјалног становања требали су да реше проблеме урбаног сиромаштва, али су у пракси само мењали географију сиромаштва и измештали милионе сиромашних људи (Angotti, 2008: 11).

Још су израженији проблеми који се јављају са развојем ограђених заједница за богате. Овде не само да постоји дискриминација преко високих цена станова, што онемогућава формирање социјално хетерогене структуре резиденцијалног подручја, већ ограде и зидови искључују чак и случајне пролазнике из оближњих суседстава, чиме су угрожена права осталих грађана на употребу јавног простора. Тек се у скорије време препознаје да *laissez faire* приступ има тенденцију да продукује атомизовано, дисфункционално и неодрживо резиденцијално окружење (Barton, 2005c: 86).

Измењени приступ уређењу градског простора у периоду неолиберализма довео је и до постепене трансформације етничких енклава – од маргинализованих ка комерцијализованим подручјима (нпр. кинеске четврти). Осим афирмације мултикултурализма, ова суседства захваљујући својим егзотичним обележјима постају значајна туристичка атракција (Петровић, 2009: 132-135). Међутим, иако им је признато право на испољавање културне различитости, остаје проблематично питање њихове суштинске интеграције у друштву јер је један од ефеката такозваног квартовања града продубљивање социо-просторне сегрегације. Крајњи

² Центрификација подразумева подизање квалитета становања и побољшање комуналне инфраструктуре у једном подручју које почињу да преузимају припадници вишег социо-економског статуса.

результат ових процеса је град фрагмената, раздвојених материјалним или симболичким оградама, који нису распоређени насумично, већ хијерархијски (Bell and Jayne, 2004).

Постсоцијалистички градови специфични су по релативно ниском степену наслеђене резиденцијалне сегрегације, али и опасности од наглог пораста социо-просторних неједнакости. С једне стране, све су израженији процеси центрификације и комерцијализације градског простора, а с друге стране, долази до пораста урбаног сиромаштва и појаве тзв. постсоцијалистичке поткласе. Ово се додатно поопштрава чињеницом да су постсоцијалистички градови обележени неадекватном развијеношћу цивилног сектора и грађанске партиципације (Вујовић и Петровић, 2005: 63-65).

Да би се дошло до конкретних предлога за социјално одрживу трансформацију градова која би била применљива и на нашим просторима, потребно је испитати под којим околностима је социјална одрживост ипак могућа. На основу анализе праксе развијених земаља, запажа се да је за одрживу трансформацију градова неопходна социјална освешћеност и одговорност свих друштвених актера – на првом месту локалне власти и грађана.

Локалне власти морају имати јасну визију развоја града као целине и стратешки приступати решавању проблема маргинализованих друштвених група. Посебно је значајно донети одговарајуће законе и друге прописе који би спречили градитеље да приликом изградње и продаје станова буду вођени искључиво сопственим економским интересима.

С обзиром на то да идеја (социјално) одрживог града третира градски простор као јавно добро, а развој града као процес који је од јавног интереса, улога грађана се сматра пресудном. Они могу организованим колективним акцијама, кроз различите облике удруживања и партиципације у доношењу одлука на локалном нивоу, указати на проблеме који се јављају у локалној заједници и заштити своје интересе.

Осим тога, битан је и квалитет односа међу самим становницима. Висок ниво интеракција и заједничких активности на нивоу суседства јавља се као предуслов социјалне одрживости. Зато је пожељно да суседство поседује ресурсе

као што су друштвена кохезија, солидарност, сарадња, реципроцитет, поверење, осећање припадања заједници, идентитет места, колективне вредности, учешће у заједничким активностима. На тај начин суседство са развијеним локалним институцијама и организацијама дугорочно доприноси одрживости града као целине.

Уколико актери не делају у правцу одрживости, динамика урбаних суседстава ће бити препуштена тржишној регулацији која, у складу са принципом профитабилности, делује у корист виших друштвених слојева. У таквој ситуацији је тешко одупрети се снажној неолибералној парадигми према којој у сваком процесу постоје добитници и губитници, и прећи на парадигму одрживости према којој сви треба да буду добитници (Barton, 2005a: 8).

Да ли ће динамички процеси дугорочно подривати одрживост, или ће напротив допринети њеном јачању, зависи од доминантне друштвене атмосфере која влада у суседству, односно од карактера друштвених односа између самих грађана (хоризонтални ниво) и између грађана и локалне власти (вертикални ниво). То значи да несумњиву предност у остваривању концепта социјалне одрживости имају они градови који поседују снажан цивилни сектор. Захваљујући традиционално развијеном цивилном друштву, али и слабијој флексибилности стамбеног тржишта, те мањој просторној мобилности, европски градови имају већи потенцијал за социјално одрживи начин решавања урбаних питања. Међутим, вољна искљученост елите и више средње класе из живота градске заједнице и њихова неосетљивост према растућем броју маргинализованих слојева становништва (нарочито у САД-у), представљају озбиљну претњу социјалној одрживости града.

Иако је пораст социо-просторних неједнакости на нивоу резиденцијалних подручја најизраженији у САД-у, овакав модел развоја је све чешће заступљен и у европским градовима. Проучавање европских градова захтева разумевање разлика које постоје међу њима у погледу развијености механизма државне интервенције, али и традиције организовања грађана унутар локалних заједница. Тиме се објашњава на који начин поједини урбани режими, који су блиски резидуалном (либералном) типу социјалне заштите (нпр. у Великој Британији), успевају да

пруже отпор одређеним негативним утицајима неолиберализма, што није случај са већином постсоцијалистичких градова. Зато је веома важно водити рачуна о социјалној димензији одрживог урбаног развоја јер она граду пружа потенцијал да се његови становници самоорганизују на нивоу локалних заједница и заштите свој град од дугорочних последица које са собом може донети процес неолиберализације.

V Методологија

Докторска дисертација на наведену тему првенствено има за циљ да пружи теоријски допринос знању о одрживом граду, а посебно доприноси даљем развоју концепта социјалне одрживости суседстава, као једне од његових основних претпоставки. Поступцима анализе и синтезе, елементи преузети из неколико сродних теоријских концепата (концепт заједнице, социјална хетерогеност, кохезивност, социјални капитал, партиципативност) допринеће стварању целовитог знања о социјалној одрживости града.

У раду ће се критички преиспитати социјална одрживост градова и суседстава, а посебно проблем социо-просторних неједнакости у развијеним капиталистичким и постсоцијалистичким земљама пред изазовима неолиберализма. Као главни метод користиће се анализа текста и контекста на основу постојеће литературе. С обзиром на то да ће се у раду поредити искуства и проблеми који се јављају у градовима различитих земаља, биће примењена секундарна анализа, пре свега на основу емпиријских налаза других истраживача.

Осим тога, биће коришћена анализа релевантних стратешких докумената које су доносиле Уједињене Нације и Европска Унија. Кључне димензије теоријског концепта социјалне одрживости града потребно је упоредити са димензијама и конкретним индикаторима који се јављају у овим документима. Критичко преиспитивање операционализације концепта социјалне одрживости града показало би у којој мери постављени циљеви и предузете мере одговарају теоријском концепту, те да ли стратешки документи настоје да коригују одређене непогодности неолибералне праксе на које указују академска истраживања.

VI Структура рада

- 1. Увод**
- 2. Основни појмови и теоријско-аналитички концепти**
 - 2.1. Идеја одрживог града
 - 2.2. Концепт социјалне одрживости града
 - 2.3. Урбано суседство и сродни појмови
 - 2.4. Неолиберализам и принципи неолибералне урбане политике
- 3. Ефекти неолибералне урбане политике по социјалну одрживост града – анализа специфичних резиденцијалних подручја**
 - 3.1. Центрификација
 - 3.2. Ограђене заједнице
 - 3.3. Гетоизација
 - 3.4. Етничке енклаве
- 4. Потенцијали за постизање социјалне одрживости града пред изазовима неолиберализма – контекстуална анализа**
 - 4.1. Државна интервенција у резиденцијалној сфери (у зависности од степена декомодификације система социјалне заштите)
 - 4.2. Урбани режими и значај цивилног сектора
 - 4.3. Квалитет друштвених односа на нивоу урбаних суседстава
- 5. Анализа стратешког приступа остваривању концепта социјалне одрживости града са нагласком на значају урбаних суседстава**
 - 5.1. Глобални стратешки принципи Уједињених Нација
 - 5.2. Стратешки принципи Европске Уније и појединих земаља чланица
- 6. Закључак**

VII Литература

- Agyeman, Julian; Evans, Tom (2003): "Toward Just Sustainability in Urban Communities: Building Equity Rights with Sustainable Solutions", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 590, pp. 35-53
- Allen, Judith (2003): "Europe of the Neighbourhoods: Class, Citizenship and Welfare Regimes", in: Madanipour, Ali; Cars, Goran; Allen, Judith (eds) *Social Exclusion in European Cities: Processes, Experiences and Responses*, Routledge
- Amin, Ash; Cameron, Angus; Hudson, Ray (1998): *Welfare to Work or Welfare as Work? Combating Social Exclusion in the UK*, University of Durham, Department of Geography
- Amin, Ash; Cameron, Angus; Hudson, Ray (2002): *Placing the Social Economy*, London and New York: Routledge
- Angotti, Tom (2008): *New York for Sale: Community Planning Confronts Global Real Estate*, Massachusetts Institute of Technology
- Aronson, Lesley; Charles, Melanie (1994): *The Social Caring Capacity of a Community: A Literature Review*, Vancouver: The U.B.C. Task Force on Healthy and Sustainable Communities
- Atkinson, Rowland; Buck, Nick; Kintrea, Keith (2005): "Neighbourhoods and Poverty: Linking Place and Social Exclusion", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding, Alan; Turok, Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Bailly, Antoine (2000): "Geneva: Does Wealth Ensure Social Sustainability?", in: Polese, Mario; Stren, Richard (eds) *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change*, Toronto: University of Toronto Press
- Baqeen, Samer; Uduku, Ola (eds) (2009): *Gated Communities: Social Sustainability in Contemporary and Historical Gated Developments*, London: Earthscan Publications Ltd
- Bartley, Brendan (2003): "Exclusion, Invisibility and the Neighbourhood in West Dublin", in: Madanipour, Ali; Cars, Goran; Allen, Judith (eds) *Social Exclusion in European Cities: Processes, Experiences and Responses*, Routledge
- Barton, Hugh (2005a): "Conflicting Perceptions of Neighbourhood", in: Barton, Hugh (ed.) *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighbourhoods*, London: Earthscan Publications Ltd
- Barton, Hugh (2005b): "Do Neighbourhoods Matter?", in: Barton, Hugh (ed.) *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighbourhoods*, London: Earthscan Publications Ltd
- Barton, Hugh (2005c): "The Neighbourhood as Ecosystem", in: Barton, Hugh (ed.) *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighbourhoods*, London: Earthscan Publications Ltd
- Bassett, Keith; Smith, Ian; Banks, Mark; O'Connor, Justin (2005): "Urban Dilemmas of Competition and Cohesion in Cultural Policy", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding,

- Alan; Turok, Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Beatley, Timothy; Manning, Kristy (1997): *The Ecology of Place: Planning for Environment, Economy, and Community*, Washington D.C.: Island Press
- Bell, David; Jayne, Mark (2004): "Conceptualizing the City of Quarters", in: Bell, David; Jayne, Mark (eds) *City of Quarters: Urban Villages in the Contemporary City*, Ashgate Publishing
- Blakely, Edward; Snyder, Mary Gail (1999): *Fortress America: Gated Communities in the United States*, Washington D.C.: The Brookings Institution
- Boaz, Dejvid (2003): *Libertarijanizam: osnove*, Beograd: Centar za liberalno-demokratske studije
- Bourdieu, Pierre (1986): "The Forms of Capital", in: Richardson, John (ed.) *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*, New York: Greenwood Press
- Bridge, Gary (2007): "A Global Gentrifier Class?", *Environment and Planning*, Vol. 39, pp. 32-46
- Brint, Steven (2001): "Gemeinschaft Revisited: A Critique and Reconstruction of the Community Concept", *Sociological Theory*, Vol. 19, No. 1, pp. 1-23
- Bruhn, John (2005): *The Sociology of Community Connections*, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers
- Buck, Nick (2005): "Social Cohesion in Cities", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding, Alan; Turok, Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Butler, Tim (1995): "Gentrification and the Urban Middle Classes", in: Butler, Tim; Savage, Mike (eds) *Social Change and the Middle Classes*, UCL Press
- Butler, Tim (2005): "Gentrification", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding, Alan; Turok, Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Butler, Tim; Robson, Garry (2001): "Social Capital, Gentrification and Neighbourhood Change in London: A Comparison of Three South London Neighbourhoods", *Urban Studies*, Vol. 38, No. 12, pp. 2145-2162
- Caldeira, Teresa (2005): "Fortified Enclaves: The New Urban Segregation", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Castells, Manuel (1989): *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process*, Oxford: Blackwell Publishing
- Chan, Wun (2004): "Finding Chinatown: Ethnocentrism and Urban Planning", in: Bell, David; Jayne, Mark (eds) *City of Quarters: Urban Villages in the Contemporary City*, Ashgate Publishing
- Chiras, Dan; Wann, Dave (2003): *Superbia: 31 Ways to Create Sustainable Neighborhoods*, New Society Publishers
- Clayton, Anthony; Radcliffe, Nicholas (1997): *Sustainability: A Systems Approach*, London: Earthscan Publications Ltd

- Cochrane, Allan (2007): *Understanding Urban Policy: A Critical Approach*, Malden: Blackwell Publishing
- Coleman, James (1988): "Social Capital in the Creation of Human Capital", *The American Journal of Sociology*, Vol. 94, Supplement, pp. S95-S120
- Davis, Mike (2005): "Chinatown, Part Two?: The Internationalization of Downtown Los Angeles", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- DeSena, Judith (2006): "What's a Mother To Do", *American Behavioral Scientist*, Vol. 50, No. 2, pp. 241-257
- DeSena, Judith (2007): "Soccer Moms in the City: Gentrification and Community Participation", *Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association*, TBA, New York, New York City
- European Commission (2004): *Comparative Social Inclusion Policies & Citizenship in Europe: Towards a New European Social Model*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- European Commission (2006a): *EU Research for Sustainable Cities – Raise People Awareness of EU Urban Research*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- European Commission (2006b): *Europe's Sustainable Development Strategy*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- European Commission (2007): *What can Social Capital and ICT do for Inclusion?*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- European Commission (2009): *Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2009*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2003): *Social Inclusion: Local Partnerships with Civil Society*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- Florida, Richard (2005): *Cities and the Creative Class*, London and New York: Routledge
- Forrest, Ray; Kearns, Ade (2001): "Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood", *Urban Studies*, Vol. 38, No. 12, pp. 2125-2143
- Fridrih, Jirgen (2005): „Da li siromašni delovi grada čine lokalno stanovništvo siromašnijim? Dejstvo konteksta siromašne gradske četvrti na lokalno stanovništvo“, u: Petrović, Mina; Vujović, Sreten (prir.) *Urbana sociologija*, Beograd: ZUNS
- Garcia, Marisol (2005): "Minimum Income Policies to Combat Poverty: Local Practices and Social Justice in the European Social Model", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Gilroy, Rose; Speak, Suzanne (2003): "Barriers, Boxes and Catapults: Social Exclusion and Everyday Life", in: Madanipour, Ali; Cars, Goran; Allen, Judith (eds) *Social Exclusion in European Cities: Processes, Experiences and Responses*, Routledge
- Goodlad, Robina; Meegan, Richard (2005): "Governance, Social Cohesion and Neighbourhood Participation", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding, Alan; Turok,

- Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Gordon, Ian (2005): "Integrating Cities", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding, Alan; Turok, Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Granovetter, Mark (1973): "The Strength of Weak Ties", *The American Journal of Sociology*, Vol. 78, No. 6, pp. 1360-1380
- Guy, Simon; Marvin, Simon (1999): "Understanding Sustainable Cities: Competing Urban Futures", *European Urban and Regional Studies*, Vol. 6 (3), pp. 268-275
- Hamnett, Chris (1991): "The Blind Men and the Elephant: The Explanation of Gentrification", *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol. 16, No. 2, pp. 173-189
- Harding, Alan (2005): "Governance and Socio-Economic Change in Cities", in: Buck, Nick; Gordon, Ian; Harding, Alan; Turok, Ivan (eds) *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Palgrave Macmillan
- Harvey, David (2002): "From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism", in: Bridge, Gary; Watson, Sophie (eds) *The Blackwell City Reader*, Malden: Blackwell Publishing
- Hayek, Friedrich von (1997): „Liberalizam“, *Nova srpska politička misao*, Vol. 4, No. 1/2, str. 173-184
- Howard, Ebenezer (1965): *Garden Cities of To-Morrow*, Cambridge: The M.I.T. Press
- Jacobs, Jane (1961): *The Death and Life of Great American City*, New York: Vintage Books
- Kazepov, Yuri (2005): "Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Social Cohesion", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Kempen, Ronald van (2005): "Segregation and Housing Conditions of Immigrants in Western European Cities", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Keyes, Langley (2001): "Housing, Social Capital, and Poor Communities", in: Saegert, Susan; Thompson, Phillip; Warren, Mark (eds) *Social Capital and Poor Communities*, New York: Russel Sage Publication
- Kleinmans, Reinout (2006): "Residents' Social Capital after Neighbourhood Transformation", in: Gruis, Vincent; Visscher, Henk; Kleinmans, Reinout (eds) *Sustainable Neighbourhood Transformation*, IOS Press
- Landman, Karina (2000): "Gated Communities and Urban Sustainability: Taking a Closer Look at the Future", *Paper presented at the 2nd Southern African Conference on Sustainable Development in the Built Environment*, Pretoria, South Africa
- Lefebvre, Henri (2003): *Writings on Cities*, Malden: Blackwell Publishing
- Levine, Marc (2000): "A Third-World City in the First World: Social Exclusion, Racial Inequality, and Sustainable Development in Baltimore, Maryland", in: Polese, Mario; Stren, Richard (eds) *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change*, Toronto: University of Toronto Press

- Lin, Jan (2005): "Globalization and the Revalorizing of Ethnic Places in Immigration Gateway Cities", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Lyon, Larry (1999): *The Community in Urban Society*, Long Grove: Waveland Press
- Marcuse, Peter (1997): "The Enclave, the Citadel, and the Ghetto: What has Changed in the Post-Fordist U.S. City", *Urban Affairs Review*, Vol. 33, No. 2, pp. 228-264
- Marcuse, Peter (2002): "The Partitioned City in History", in: Marcuse, Peter; Van Kempen, Ronald (eds) *Of States and Cities: The Partitioning of Urban Space*, New York: Oxford University Press
- Massey, Douglas; Denton, Nancy (2005): "Segregation and the Making of the Underclass", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Mayer, Margit (2003): "The Onward Sweep of Social Capital: Causes and Consequences for Understanding Cities, Communities and Urban Movements", *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 27, No. 1, pp. 110-132
- Mele, Christopher (2005): "Globalization, Culture and Neighborhood Change", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Messer, Barry; Kecskes, Kevin (2009): "Social Capital and Community", in: Dillard, Jesse; Dujon, Veronica; King, Mary (eds) *Understanding the Social Dimension of Sustainability*, London and New York: Routledge
- Mumford, Lewis (1938): *The Culture of Cities*, London: Secker & Warburg
- Murie, Alan (2005): "The Dynamics of Social Exclusion and Neighborhood Decline: Welfare Regimes, Decommodification, Housing, and Urban Inequality", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Murray, Chris (2004): "Rethinking Neighbourhoods: From Urban Villages to Cultural Hubs", in: Bell, David; Jayne, Mark (eds) *City of Quarters: Urban Villages in the Contemporary City*, Ashgate Publishing
- Musterd, Sako; Murie, Alan (2006): "The Spatial Dimension of Urban Social Exclusion and Integration", in: Musterd, Sako; Murie, Alan; Kesteloot, Christian (eds) *Neighbourhoods of Poverty: Urban Social Exclusion and Integration in Europe*, Palgrave Macmillan
- Musterd, Sako; Ostendorf, Wim (2005): "Social Exclusion, Segregation, and Neighborhood Effects", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Musterd, Sako; Weesep, Jan van (1991): "European Gentrification or Gentrification in Europe?", in: Weesep, Jan van; Musterd, Sako (eds) *Urban Housing for the Better-Off: Gentrification in Europe*, Stedelijke Netwerken
- Nozick, Robert (2003): *Anarhija, država i utopija*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- ODPM (Office of the Deputy Prime Minister) (2006): *The Bristol Accord: UK Presidency EU Ministerial Informal on Sustainable Communities*, London: ODPM

- Ouwehand, Andre (2006): "Joint Physical and Social Neighbourhood Transformation", in: Gruis, Vincent; Visscher, Henk; Kleinhans, Reinout (eds) *Sustainable Neighbourhood Transformation*, IOS Press
- Petrović, Mina (2000): „Gradovi u tranziciji: iskustvo razvijenih zemalja u poslednjim decenijama 20. veka“, *Sociologija*, Vol. XLII, No. 3
- Petrović, Mina (2004): *Sociologija stanovanja*, Beograd: ISI FF
- Petrović, Mina (2008): „Istraživanje socijalnih aspekata urbanog susedstva: percepcija stručnjaka na Novom Beogradu“, *Sociologija*, Vol. L, No. 1, str. 55-78
- Petrović, Mina (2009): *Transformacija gradova: ka depolitizaciji urbanog pitanja*, Beograd: ISI FF
- Pickvance, Chris (2002): "State Socialism, Post-Socialism and their Urban Patterns: Theorizing the Central and Eastern European Experience", in: Eade, John; Mele, Christopher (eds) *Understanding the City: Contemporary and Future Perspectives*, Oxford: Blackwell Publishing
- Polese, Mario (2000): "Learning from Each Other: Policy Choices and the Social Sustainability of Cities", in: Polese, Mario; Stren, Richard (eds) *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change*, Toronto: University of Toronto Press
- Portes, Alejandro; Manning, Robert (2005): "The Immigrant Enclave: Theory and Empirical Examples", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Pušić, Ljubinko (1997): *Grad, društvo, prostor*, Beograd: ZUNS
- Pušić, Ljubinko (2001): *Održivi grad: ka jednoj sociologiji okruženja*, Beograd: Slobodan Mašić
- Putnam, Robert (1993): "The Prosperous Community: Social Capital and Community Life", *The American Prospect*, No. 13, pp.35-42
- Putnam, Robert (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster
- Roberts, Peter; Ravetz, Joe; George, Clive (2009): *Environment and the City*, London and New York: Routledge
- Rogers, Peter; Jalal, Kazi; Boyd, John (2008): *An Introduction to Sustainable Development*, London: Earthscan Publications Ltd
- Roseland, Mark (2005): *Toward Sustainable Communities: Resources for Citizens and Their Governments*, New Society Publishers
- Rudlin, David; Falk, Nicholas (2009): *Sustainable Urban Neighbourhood: Building the 21st Century Home*, Architectural Press
- Saad-Vilho, Alfredo; Johnston, Deborah (eds) (2005): *Neoliberalism: A Critical Reader*, London and Ann Arbor, MI: Pluto Press
- Sassen, Saskia (2002): "From Globalisation and its Discontents", in: Bridge, Gary; Watson, Sophie (eds) *The Blackwell City Reader*, Malden: Blackwell Publishing
- Sassen, Saskia (2005): "The Urban Impact of Economic Globalization", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge

- Savage, Mike; Warde, Alan; Ward, Kevin (2003): *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*, Palgrave Macmillan
- Seguin, Anne-Marie; Germain, Annick (2000): "The Social Sustainability of Montreal: A Local or a State Matter?", in: Polese, Mario; Stren, Richard (eds) *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change*, Toronto: University of Toronto Press
- SEU (Social Exclusion Unit) (1998): *Bringing Britain Together: A National Strategy for Neighbourhood Renewal*, London: Cabinet Office
- Shaftoe, Henry (2005): "Community Safety and Actual Neighbourhoods", in: Barton, Hugh (ed.) *Sustainable Communities: The Potential for Eco-Neighbourhoods*, London: Earthscan Publications Ltd
- Simon, Patrick (2005): "Gentrification of Old Neighborhoods and Social Integration in Europe", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Smith, Neil (1996): *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*, London and New York: Routledge
- Smith, Stephen Samuel; Kulynych, Jessica (2002): "It May Be Social, but Why Is It Capital? The Social Construction of Social Capital and the Politics of Language", *Politics & Society*, Vol. 30, No. 1, pp. 149-186
- Stanilov, Kiril (ed.) (2007): *The Post-Socialist City: Urban Form and Space Transformations in Central and Eastern Europe after Socialism*, Springer
- Stoker, Gerry (1995): "Regime Theory and Urban Politics", in: Judge, David; Stoker, Gerry; Wolman, Harold (eds) *Theories of Urban Politics*, London: Sage Publications
- Stoller, Paul; McConatha, Jasmin Tahmaseb (2005): "City Life: West African Communities in New York", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Stren, Richard; Polese, Mario (2000): "Understanding the New Sociocultural Dynamics of Cities: Comparative Urban Policy in a Global Context", in: Polese, Mario; Stren, Richard (eds) *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change*, Toronto: University of Toronto Press
- Talen, Emily (2008): *Design for Diversity: Exploring Socially Mixed Neighborhoods*, Architectural Press
- Taschereau, Denise (1999): *Urban Social Sustainability: Opportunities for Southeast False Creek*, Research project submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Natural Resource Management, Simon Fraser University
- The Sheltair Group Inc. (1998): *Visions, Tools and Targets: Environmentally Sustainable Development Guidelines for Southeast False Creek*, City of Vancouver, Central Area Planning
- Thorns, David (2002): *The Transformation of Cities: Urban Theory and Urban Life*, Palgrave Macmillan
- Tomka, Goran (2004): „Neoliberalizam: doktrina savremenog sveta“, *Privredna izgradnja*, Vol. 47, No. 3/4, str. 213-232

- Tonkiss, Fran (2003): "Social Justice and the City: Equity, Cohesion and the Politics of Space", in: Bridge, Gary; Watson, Sophie (eds) *A Companion to the City*, Malden: Blackwell Publishing
- UN-HABITAT (2005): *UN-HABITAT'S Strategy for the Implementation of the Millennium Development Goal 7, Target 11*, Nairobi: UN-HABITAT
- UN-HABITAT (2007): *Inclusive and Sustainable Urban Planning: A Guide for Municipalities*, Nairobi: UN-HABITAT
- UN-HABITAT (2008a): *An Asset-based Approach to Community Development and Capacity Building*, Nairobi: UN-HABITAT
- UN-HABITAT (2008b): *Best Practices on Social Sustainability in Historic Districts*, Nairobi: UN-HABITAT
- UN-HABITAT (2008c): *Habitat Debate: Working with the Private Sector for Better Cities*, Vol. 14, No. 2
- UN-HABITAT (2008d): *Housing for All: The Challenges of Affordability, Accessibility and Sustainability: The Experiences and Instruments from the Developing and Developed Worlds*, Nairobi: UN-HABITAT
- UN-HABITAT (2008e): *State of the World's Cities 2008/2009: Harmonious Cities*, London and Sterling, VA: Earthscan
- UN-HABITAT (2009a): *Financing Affordable Social Housing in Europe*, Nairobi: UN-HABITAT
- UN-HABITAT (2009b): *Global Report on Human Settlements 2009: Planning Sustainable Cities: Policy Directions*, London and Sterling, VA: Earthscan
- UN-HABITAT and Dipartimento di Pianificazione – Università di Venezia (2005): *International Migrants and the City*, Venice
- UN-HABITAT and UNEP (2001): *Sustainable Cities Programme 1990-2000: A Decade of United Nations Support for Broad-based Participatory Management of Urban Development*, Nairobi: UN-HABITAT and UNEP
- Vranken, Jan (2005): "Changing Forms of Solidarity: Urban Development Programs in Europe", in: Kazepov, Yuri (ed.) *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Malden: Blackwell Publishing
- Vujović, Sreten (1982): *Grad i društvo*, Beograd: Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije
- Vujović, Sreten (1985): *Živeti na Čukarici: sociološko istraživanje Banovog brda i Žarkova*, Beograd: ISI FF
- Vujović, Sreten (1990): *Ljudi i gradovi*, Budva: Mediteran, Beograd: Filozofski fakultet
- Vujović, Sreten; Petrović, Mina (2005): „O klasičnoj i novoj urbanoj sociologiji“, u: Petrović, Mina; Vujović, Sreten (prir.) *Urbana sociologija*, Beograd: ZUNS
- Wacquant, Loic (2005): "Urban Outcasts: Stigma and Division in the Black American Ghetto and the French Urban Periphery", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge
- Wacquant, Loic; Wilson, William Julius (2005): "The Cost of Racial and Class Exclusion in the Inner City", in: Lin, Jan; Mele, Christopher (eds) *The Urban Sociology Reader*, London and New York: Routledge

- Walljasper, Jay (2007): *The Great Neighborhood Book: A Do-it-Yourself Guide to Placemaking*, New Society Publishers
- Wetherell, Margaret (2007): "Community Cohesion and Identity Dynamics: Dilemmas and Challenges", in: Wetherell, Margaret; Lafleche Michelynn; Berkeley, Robert (eds) *Identity, Ethnic Diversity and Community Cohesion*, London: Sage Publications
- Wheeler, Stephen (2003): "Planning Sustainable and Livable Cities", in: LeGates, Richard; Stout, Frederic (eds) *The City Reader*, London and New York: Routledge
- Wheeler, Stephen (2004): *Planning for Sustainability: Creating Livable, Equitable, and Ecological Communities*, London and New York: Routledge
- Wheway, Craig (2006): *Market Town Gentrification as a 'Cultural Tactic', Performance of an Urban Lifestyle? A Case Study of Market Bosworth*, A thesis submitted to the Department of Geography, University of Leicester in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Science
- Wilson, William Julius (1987): *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy*, Chicago: University of Chicago Press
- Woolcock, Michael (1998): "Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework", *Theory and Society*, Vol. 27, No. 2, pp. 151-208
- World Commission on Environment and Development (the Bruntland Report) (1987): *Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press
- Žoa, Dominik; Šuler, Martin (2005): „Nejednakosti, teritorije i pokretljivosti: obnovljena perspektiva urbane sociologije“, u: Petrović, Mina; Vujović, Sreten (prir.) *Urbana sociologija*, Beograd: ZUNS

На седници Одељења за социологију одржаној 09.12.2009. godine, изабрани смо у комисију за одобрење теме докторске дисертације **Анђелке Мирков: Социјална одрживост града пред изазовима неолиберализма: анализа значаја урбаних суседстава**, припремљене под менторством проф. др Мине Петровић. Након увида у образложење теме, Комисија подноси Одељењу и Наставно-научном већу Филозофског факултета следећи:

ИЗВЕШТАЈ О ОДОБРЕЊУ ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предложена тема докторске дисертације кандидаткиње Анђелке Мирков бави се изузетно релевантном друштвеном темом одрживог развоја, која се конкретизује на проблемима квалитета живота у граду односно на нивоу урбаних суседстава. *Оригиналност приступа* овој теми налази се у нагласку на социјалној димензији одрживог развоја, која се у литератури о одрживом развоју градова у великој мери запоставља и подређује циљевима еколошке и економске одрживости, као и на социјалној одрживости суседстава, такође, недовољно критички разматраној претпоставци социјалне одрживости градова. Дакле, предложена дисертација се бави анализом социјалне одрживости града као самосталног теоријског концепта, који је повезан са осталим аспектима ширег појма одрживости града али се на њих не може свести. У складу са тако одабраним концептом дисертација има за циљ да пружи специфично разумевање социо-просторних неједнакости у граду, који се контекстуализује у односу на промене урбане политике под утицајем неолибералних стремљења. Конкретније, Мирков има за циљ да истражи могућности практичне остварености концепта социјалне одрживости на нивоу урбаних суседстава односно ефекте које неолиберална урбана политика има по њихову социјалну одрживост, обухватајући и анализу начина на који се извесне препреке остварењу одрживих суседстава/града могу превазилазити. Тако предложена тема осим сазнајног има и практични значај, који ауторка намерава да оствари анализом стратешких докумената о одрживом развоју, те да укаже у којој мери се она заснивају на теоријски заснованим операционализацијама а у којој на идеолошкој интерпретацији појма социјалне одрживости.

Прецизирање предмета и циља истраживања постигнуто је постављањем адекватног аналитичког оквира, који обухвата дефинисање кључних концептуалних и контекстуалних појмова. Концепт социјалне одрживости повезан је са концептима

урбане политике и урбаног режима, те са транзицијом од менаџерског ка предузетничком типу градске управе, током последњих деценија под утицајем неолибералних тенденција. Кандидаткиња посебно апострофира да за њену анализу јесте битна тенденција којом се потискују принципи солидарности и директне социјалне помоћи, јер се сматрају неефикасним у решавању проблема сиромаштва и социјалне искључености, те афирмисања ставова да су све друштвене групе саме одговорне за сопствени социо-економски положај. Услед тога су, како кандидаткиња наглашава, питања дистрибуције, која су у претходној фази развоја социјалне државе била смештена унутар дискурса социјалних права и потреба, редефинисана на уже економске проблеме, а општи циљеви социјалног развоја подређени непосредним циљевима економског раста. Да би развила теоријску матрицу аналитичког читања потенцијала социјалне одрживости градова у таквом контексту, кандидаткиња повезује низ релевантних концепата: заједнице, социјалне једнакости, хетерогености и кохезивности, социјалног капитала, грађанске партиципације. Поред тога, указује и на потребу приступа који се бави анализом различитих тумачења ових појмова у зависности од доминатних интереса актера урбаног режима, и ширих режима социјалне државе. Представљањем концептуалног и контекстуалног оквира истраживања, кандидаткиња успешно појашњава тему своје докторске дисертације указујући да је њена окосница анализа парадоксалне истовремености дезинтегративних процеса у градовима и политике афирмисања партиципативности грађана и јачања социјалног капитала на нивоу суседства, што јој и намеће циљ истраживања фокусиран на потенцијалне механизме којима се отклањају препреке остваривању принципа социјалне одрживости.

У складу са предметом и циљем истраживања, као и аналитичким оквиром, изведене су и *основна и посебне хипотезе*. Основна хипотеза јесте да неолиберална урбана политика производи фрагментацију градског простора и дезинтегрисаност његових саставних делова (урбаних суседстава која поседују неуједначене развојне потенцијале), што има негативне последице по социјалну одрживост града. Основна хипотеза је допуњена увођењем контекстуалних фактора који у конкретним друштвима, градовима или суседствима могу утицати на стварање механизма помоћу којих се ове непогодности могу превазилазити.

Постигнути степен декомодификације представља најшири контекстуални оквир, те прва посебна хипотеза претпоставља да, у зависности од модела социјалне заштите, држава у мањој или већој мери доприноси социјалној одрживости,

интервенцијама у резиденцијалној сфери у циљу заштите маргинализованог становништва (на пример обезбеђивањем социјалних станова током процеса централизације).

Други контекстуални оквир је тип урбаног режима, те је наредна посебна хипотеза да степен утицајности појединих актера режима пресудно утиче на социјалну одрживост града, са посебним нагласком на значају развијености цивилног сектора, који се сматра предусловом успешних одговора практичне политике на изазове неолиберализма.

Трећи контекстуални оквир је само суседство, у складу са чиме је формулисана још једна посебна хипотеза, да врста доминантног капитала којом располажу становници одређеног суседства (економски, културни или социјални капитал, а у оквиру социјалног – везујући, премошћујући и повезујући социјални капитал) значајно утиче на смањење ризика по социјалну одрживост суседства, али и града у целини.

Начин постављања хипотеза показује ширину аналитичког приступа ове дисертације. Реч је о компаративном приступу, који обухвата европско искуство (различитих типова социјалних држава и урбаних режима, укључујући и постсоцијалистичке градове) и искуство САД. Потом, анализа одрживости суседства бави се компарацијом специфичних типова суседстава (од маргинализованих и стигматизованих гета до вољно ограђених суседстава највиших социјалних слојева), у сваком од наведених ширих контекста и између њих.

Методологија рада заснива се на поступцима анализе и синтезе секундарних података односно постојеће литературе, како теоријских тако и емпиријских истраживања. Поред тога, анализа релевантних стратешких докумената (Уједињених Нација и Европске Уније) базираће се на поређењу кључних димензија теоријског концепта социјалне одрживости града са, у документима коришћеним, димензијама и конкретним индикаторима социјалне одрживости градова, а посебно суседстава, те са циљевима и предвиђеним механизмима њиховог остваривања, за које се поједина стратешка документа залажу.

У складу са предметом и циљем истраживања, аналитичким концептима и опсегом садржаја теме, на адекватан начин је развијена и структура докторске дисертације. *Садржај рада* подељен је у шест поглавља. Након Увода, следи поглавље које се бави основним појмовима и теоријско-аналитичким концептима, и обухвата: идеју одрживог града, концепт социјалне одрживости града, урбано суседство и сродне појмове, и неолиберализам и принципе неолибералне урбане политике. Треће поглавље

бави се ефектима неолибералне урбане политике по социјалну одрживост града кроз анализу специфичних резиденцијалних подручја: центрификованих, ограђених заједница, гетоизираних суседстава и етничких енклава. Четврто поглавље истражује потенцијале за постизање социјалне одрживости града пред изазовима неолиберализма, у коме се анализа контекстуализује у три подцелине: државна интервенција у резиденцијалној сфери (у зависности од степена декомодификације система социјалне заштите); урбани режими и значај цивилног сектора; и квалитет друштвених односа на нивоу урбаних суседстава. Пето поглавље посвећено је анализи стратешког приступа остваривању концепта социјалне одрживости града (са нагласком на значају урбаних суседстава) у два потпоглавља: прво се бави глобалним стратешким принципима Уједињених Нација, а друго стратешким принципима Европске Уније и појединих земаља чланица. У последњем поглављу излажу се закључна разматрања.

На основу свега реченог, сматрамо да предлог теме докторске дисертације «Социјална одрживост града пред изазовима неолиберализма: анализа значаја урбаних суседстава» на систематичан начин приказује предмет и садржај дисертације, указује како на њено теоријско утемељење тако и на практичну релевантност, коректно дефинише релевантне концепте и контексте односно операционализује предложену тему кроз циљеве и хипотезе, те адекватно одређује методологију рада. Структура рада одговара свим разматраним аспектима предложене теме и у том смислу је истовремено и довољно прецизно и довољно широко постављена. Наведена литература садржи релевантне текстове и представља адекватан (почетни) избор од укупно 143 наведених јединица. У складу са изнетим констатацијама Комисија једногласно предлаже Одељењу и Већу да се Анђелки Мирков одобри израда докторске дисертације «Социјална одрживост града пред изазовима неолиберализма: анализа значаја урбаних суседстава».

У Београду, 23. децембра 2009.

Чланови Комисије:

Проф. др Сретен Вујовић

Проф. др Владимир Вулетић

Доц. др Слободан Цвејић